

En liberal Fællesforening for det hele Land

Taler

Hagbard Emanuel Berner

Dato

25 august 1883

Sted

Kløfta

Omstendigheter

Akershus Amts Fællesforenings møte

- 1 Storthingsmand Berner [holdt] et længere Foredrag, hvorunder han paaviste, hvorledes den politiske Situation krævede, at Venstre organiserede sig fastere end det hidtil har været Tilfældet. Den Form, hvori Diskussionsemnet var opstillet, henviste strax til den politiske Situation som en overordentlig, der
- 5 kræver overordentlige Anstrengelser fra Venstres Side. Ganske sandt, Situationen var overordentlig og Kravene sterke. Det, som nemlig stod i Fare og var krænket, var nemlig intet mindre end det, der var skjænket os af vore Forfædre i 1814, det som har reddet os og givet os et Navn blant Nationerne. Derfor stilledes der en Appell til hver Kvinde og Mand i Norge, om at de skal
- 10 søge at sejre i Kampen med Ære.

- Taleren vilde ikke i sin Helhed gjentage, hvad det var, der havde fremkaldt Situationen; han skulde blot løselig berøre den Side af Sagen. Først og fremst var det Statsraadssagens Skjæbne, denne Sag, hvori ogsaa konservative havde været
- 15 enige som en landsgavnlig. Da saa denne var drevet igjennem paa lovlig Vis, greb den konservative Klikk, der for enhver Pris vilde hindre Reformens Gjennemførelse, til et fortvilet Middel, til det absolute Veto.

- Taleren gennemgik dernæst dette Vetos Historie, hvoledes det i Tidernes Løb var søgt indfortolket ad Snigveje. Først havde Dunker fundet det i Grundlovens
- 20 § 1. Da denne Fortolkning viste sig umulig, havde man fundet det i § 82 ved at slutte antithetisk. Defensor for Rigsretten havde nylig sagt, at der var en hul Grund at bygge paa Antithesen. Det var ganske sandt. Saa fandt man det absolute Veto ud af § 80; men det gik heller ikke, og da var det, at Fakultetet
- 25 maatte gribe til endnu noget Nyt: det var Sagens Natur. Alle videnskabelige Jurister skulde da være enige heri. Men den danske Jurist Ørsted, som Defensor i Rigsretten selv havde benævnt den største Autoritet, havde sagt, at der i den

norske Grundlov ikke fandtes noget absolut Veto. Det samme havde blant
30 mange andre ogsaa Justitiarius Lasson udtalt, en Mand der af alle ansees for at
være en særdeles skarpsindig Jurist.

Taleren var nødt til at dvæle ved disse Ting, fordi de havde skabt Situationen.
Hvad laa nemlig bag dette absolute Veto? Et Angreb paa vor Forfatning, paa
35 vort Selvstyre. Vi havde jo under Rigsretsdebatten hørt, at man vilde have gjort
gjældende den Fortolkning, at Enevoldsherredømmets Traditioner skulde være
de bestemmende. Disse Udtalelser røber Partiet, og at lytte til dem var at krænke
vor Frihed og sætte vor Fremtids Velfærd paa Spil. Man skulde blot betænke alle
de Reformkrav, som vilde blive standsede ved en Bestemmelse som et absolut
40 Veto.

Det havde ogsaa vist sig at være et Gifttræ, der strakte sine Grene videre og
videre. Først havde det affødt et Bevilgningsveto, en af vore største
konstitutionelle Rettigheder krænkedes. Lidt efter kom Paastanden om, at man
45 kunde dele en Storthingsbeslutning. Hvis dette skulde gaa an, hvor var da
Folkerepræsentationens Rettigheder? Hvad Magt havde den? Naar vi tager disse
Ting for Øje, var det ingen Overdrivelse at sige, at vi i dette Øjeblik kjæmpede
for det bedste, vi ejede, for vore Sønners og Døtres Velfærd, for det, som et Folk
sætter det sidste ind paa at bevare.

50 Ja, saa griber man til at tale om Statskup (Latter). Ja, man lo af det, fordi den
Snak var saa inderlig dum; men den viste samtidigt, hvor modne de Herrer var
til at afsættes fra Magten. De havde allerede siddet der altfor længe. Blant andre
Foreteelser fra den Kant vilde Taleren ogsaa minde om de 31 "strikende" i
55 Storthinget, og nu den Opfordring, der af Defensor i Rigsretten var stillet til
Højesterets Medlemmer. Man behøvede ikke yderligere at dokumentere, hvad
der laa i en saadan Opfordring om at sprænge Retten. Han vilde forøvrigt
udtale, at det var utænkeligt, at den vilde blive efterkommet. Ikke var Venstres
Sag dermed tabt, men man blev nødt til at gribe til Midler, som man nødigt
60 anvendte.

Taleren gik over til at paapege, hvori Højres Styrke laa, hvor fast Partiets
Organisation var. Embedspartiet, Højres Kjærne, var fast sammenbundet ved
Traditioner, Fællesinteresser og Administrationen selv. Den Parole, der gaves,
65 lystredes over hele Linjen med en Gang. Novemberforeningen var blot et
officielt Navn for denne Embedsmandsforening. Saa mægtige Midler,

Embedspartiet allerede raadede over, saa fast sammenknyttede deres Mænd end var ved de ovennævnte Baand, hvilte de dog ikke, men stiftede overalt

70 Foreninger for at styrke sig til Kampen.

Deres Plan var, efter hvad man havde hørt af fremtrædende Novembermænd, følgende: Man skulde søge at faa sammenskrabet saa mange Stemmer som muligt med Ret eller Uret lige godt; thi det gjaldt for dem at faa valgt 39

75 Højremænd ind paa Thinget. 39; de var nøjsomme og beskedne i sine Fordringer disse Højrefolk. Disse 39 skulde "strike", naar de ønskede, i Henhold til den Bestemmelse, at mindst 2/3 af Storthingets Medlemmer maa være tilstede, for at lovlige Beslutning kan fattes. Hver Gang saa et Forslag kom fore, som Vetopartiet ikke likte, skulde de 39 saa forlade Salen.

80 Dette var den skønne Plan. Det var det samme som at berøve Folket sin Nationalforsamling, at sprænge Forfatningen. Det hele viste, hvor fallit Partiet var. Fallit, fallit! Novemberforeningen havde ikke været istand til at erhverve et agtet Navn nogensteds. Saa gikk den fallit ved Valgene. Saa begyndte man at

85 stifte Novemberforeninger under Navn af Grundlovsforeninger; saa gik de fallit under det Navn. Saa kom 17de Maiforeningerne, og hvad de nu alle hed, men lige ilde gikk det. Men Foreninger vilde de have forat kunne virke i det skjulte og erhverve sig Stemmehemmeligheder. Al deres Gjerning gikk i Smug. Saa havde man endelig disse Kristendomsopraabere. De var ikke andet end Novembermænd

90 under et andet Navn. Blæste man bort Fraserne og Ordene, ser man de samme Personer undre en ny Maske.

Alle disse Højremænd stolte imidlertid paa sine Magtmidler og sin Organisation. Man havde seet, hvorledes Embedsmændene havde benyttet sig af

95 sin Stilling til at fremme Partiets Sag, f. Ex. ved det nylig stedfundne Lensmandsvalg i Jarlsberg og Laurvig. Der var en overmaade dygtig Venstremand af Amtmanden skuffet tilside, blot fordi han var Venstremand. Højremændene skulde trækkes frem. Man kunde se, hvorledes de beherskede Embedsværket. Der var endog ligetil udtalt, at ingen Venstremand maatte

100 ansættes i noget Embede.

Kampministeriet har ogsaa skaffet Kampdommere. Lad oss huske paa Marcellus og den, der staar bag ham. Han har udtalt, at Kongemagten har Tropperne og Domstolen bag sig. Man kunde anklage Venstremænd for hvilken som helst

105 Forbrydelse og vilde faa dem dømt. (Levende Bifald).

Venstre havde derimod sagt som saa: Vi har jo Retfærdigheden, Sandheden og Fædrelandssindet paa vor Side. Vil ikke de Magter engang sejre? Vi behøver
110 derfor ikke at arbejde. Derfor havde der inden Venstre blot været smaa Tilløb til en Organisation. Men nu var den politiske Situation saa langt fremskreden, at Venstre maatte organisere sig som et stort liberalt Parti. Nu var Tiden inde.

Vi havde jo ogsaa før havt Partier. Da Ueland og Bønderne nogenlunde stærke
115 havde mødt paa Thinget, havde Embedsmandspartiet strax raabt: "Bondepartiet kommer!" Ueland var Ophavsmanden til vort liberale Parti, og han ansaa endog Partier for saa nødvendige, at han havde sagt, at hvis vi ikke havde Partier, burde vi købe dem.

120 Hvorfor? Fordi en Sammenslutning af Meningsfæller vilde gjøre, at de store nationale Interesser fremmedes i rette Tid, en større Meningsvexling vilde finde Sted, hvorved man lettest lærte Kravene at kjende og hvorledes disse paa bedste Vis kunde udfyldes til Fædrelandets Gavn.

125 Det var vistnok saa, at Partidannelser kunde have sine Skyggesider, men Taleren mente, at de overvejende var til det gode. Man var kommen udover den Tid da enkelte kunde udmærke sig ved at sige overlegent: "Jeg hører ikke til noget Parti". Disse Folk var ikke overlegne, men lunkne Borgere, daarlige Mænd, Egoister, som aldrig havde følt varmt for nogen Sag, men som blot ventede for
130 at kunne slutte sig til det sejrende Parti eller det, som for Øjeblikket var ovenpaa i en for dem bekvem Time.

Nu kræver Situationens Alvor, at enhver Mand maa vælge Højre eller Venstre. Som allerede udtalt, saa Taleren heri et Gode. Partidannelsen betryggede den
135 enkelte mod Overrumpling, skabte en fastere Moral i det politiske Liv, hindrede de umodne fremstormende Tanker fra at bruse frem i Utide, staalsatte de svage og vaklende til at holde fast, og sikrede saaledes det jævne, rolige Fremskridt, der er alle demokratiske Samfunds Ønske og Trang.

140 Man burde derfor ikke vige tilbage for Partidannelser, der er fremgaaet af Folkenes politiske og intellektuelle Udvikling. Dette saa man et Exempel paa i Torryerne og Whiggen i England. Nu burde Norges Bønder, Norges Folk, fremme den Partiorganisation, som Ueland havde anseet for saa nødvendig for vort Lands Udvikling, for at kunne møde Fienden paa hans eget Felt. Da kunde

man ogsaa med Styrke søge Reformerne gennemførte. Man maatte mønstre sine Tropper for ikke at blive overrasket paa Slagets Dag, hindre, at Højre vedblev at optræde paa sin anmassende og tøjlesløse Maade, og værne sig mod Kristendomsopraabernes Løgne, Budstikkens Skumlerier osv. Ved Partimøde
150 kunde man nok fremme Øjeblikkets politiske Krav, men først ved en fast og omfattende Partiorganisation kunde man give de politiske Formaal en varig, en institutionel Kraft.

Det var vistnok mange, som sagde, at hvis man skulde gaa videre hermed nu, saa
155 vilde Larmen og Spektaklen i Politiken voxе. Men det var ikke dybe Tænkere, som sagde dette. Thi det er netop under denne Larm af Hammerslagene og under den Glohede, at Friheden faar sin Form, sin Staalsætning og sin Styrke (Bifald).

160 Taleren udtalte sig sluttelig om, hvorledes han havde tænkt, at man burde gaa frem. Først og fremst gjaldt det, at man rundt omkring i Bygderne stiftede Foreninger. Dernæst troede han, at man burde danne en Landsforening, en Centralforening for alle Venstreforeninger Landet over. En saadan vilde styrke i høi Grad Venstres Sag og skaffe det Respekt hos Modstanderne. Taleren vilde
165 henstille til Akershus Amts Venstreforening at sætte sig i Korrespondance med andre Amtsforeninger i Anledning Dannelsen af en saadan liberal Fællesforening for det hele Land. Taleren vilde bede bemærket det Afsnit i Sverdrups Skrivelse, hvori han ser ud over Landets Grænser til vore Nabolandes Folkeforeninger, der havde de samme Interesser som vi, og kunde vi efterat have
170 faaet en fast Organisation træde i Forbindelse med dem, vilde det være det bedste Middel til at fremme Fred og Forstaaelse i Norden.

Kilde

Dagbladet, 27. aug. 1883

175

Emner

Foredrag, Innenriks, Partipolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/en-liberal-faellesforening-for-det-hele-land>

180